

HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A Nagy Honvédő Háború idején Front PK HTPH-i beosztásban dolgozó tábornok visszaemlékezésének olvasása kapcsán

Dr. Lapos Mihály ezredes, a hadtudományok kandidátusa

A közelmúltban olvastam Antipenkó altábornagnak a hamarosan magyarul is megjelenő „Főirányban” c. könyvét.

Ez a maga nemében páratlan, a szovjet katonai memoáirodalmat gazdagító könyv megragadóan ábrázolja azt a hősiességet, nagy áldozatokat, akaraterejét és kitartást igénylő munkát, amelyet a Szovjet Fegyveres Erők Hadtápjá végzett a NHH folyamán a csapatok folyamatos és megbízható hadtápbiztosítása érdekében.

Ez a könyv az olvasó számára rendkívül mély benyomást kelt és külön élvezetet jelent mert egy olyan ember tollából származik aki csaknem a háború első pillanatától annak befejezéséig a főirányban ténykedő csapatok, frontok hadtápbiztosítását szervezte és oldotta meg.

Ez az ami arra indított, hogy kiemeljem a könyv néhány olyan tanulságát, amely napjainkig a hadműveletek és harcok megvívásának elveiben végbement gyökeres változások ellenére is érvényesek és hasznos útmutatással szolgálnak mind a hadtápbiztosítás elméletét, mind annak gyakorlatát művelők számára.

Az első és az egyik legfontosabb gondolat ami ide kívánczok az emberekről történő gondoskodás mélyeséges felelősségének kifejeződése és érvényesítése. A szerző nagyon érdekesen veti fel, hogy vajon melyik anyag a fontosabb? Az üzemanyag, a lőszer, vagy más anyag? Mindjárt a választ is megadja: a hadműveletek, harcok egyes időszakában egyik, vagy másik anyag fontossága előtérbe kerülhet. Egyet azonban soha nem szabad elfelejteni: az emberekről való gondoskodás, azok etetése, ruházatának, pihentetésének biztosítása az egész háború folyamán nap mint nap a háború első pillanatától annak befejezéséig fontos. Gondolom a kérdés fontosságát ennél szemléltetőbben nehéz volna kifejezni. Csupán azt szükséges hozzáfűzni, hogy ezt a mélyeséges humanizmust tükröző szemléletet kell nekünk is a katonáink, tiszthelyetteseink és tisztjeink nevelése, tanítása során kialakítani, és úgy formálni, hogy az a gyakorlatban biztosítsa a cselekvőképességet. Erre a legjobb iskola, ha már a békeidőszakban is ennek szellemében élünk, dolgozunk, biztosítjuk a pártunk és kormányunk által rendelkezésünkre bocsátott anyagi javak hatékony felhasználását, annak érdekében, hogy a személyi állomány életkörülményeit fokozatosan és állandóan javítani tudjuk.

A személyi állományról történő rendszeres és a követelményeknek megfelelő gondoskodás fontos eleme, biztosítéka volt az élet ismerete, az úgynevezett végpontokkal való kapcsolattartás. Ennek megvalósítása érdekében a politikai szervek vezetőivel együttműködve számos módszert alkalmaztak. Ilyenek mint a helyszíni ellenőrzés, a hangulatjelentések figyelmes és gyors feldolgozása. Egyik kiemelkedő módszer volt a front politikai szerveivel együttműködésben szervezett az első vonalban levő századok képviselőinek frontméretű konferenciája. Ezeknek a módszereknek a hasznosságát az *élet igazolta*. Igaz, hogy a NHH óta a körülmények lényegesen megváltoztak a követelmény azonban megmaradt, amelyet várhatóan sokkal bonyolultabb körülmények között kell teljesíteni. Ezért is nagyon figyelemre méltó e módszerek jelen körülmények közötti alkalmazásának tanulmányozása.

A könyv nagyon sok lapján visszatérő gondolat a csapatok hadtápbiztosításával kapcsolatos feladatok helyszíni segítése és ellenőrzése. Ezt nagyon figyelemre méltónak tekintem. Napjainkban sajátos helyzetünkben kiindulva ritkán fordul elő, hogy békében egy-egy hadtáptörzs a csapatok hadtápbiztosításával kapcsolatos feladatokat érzékeli, gyakorolni tudja. Részben ebből kiindulva, részben pedig azzal összefüggően, hogy különösen törzsvezetési gyakorlatokon a munka eredményei a kidolgozott okmányokban realizálódnak (amit esetenként az előjáró szervek a kívánatosnál jobban ösztönöznek), gyakran tapasztalható, hogy a gyakorlati munka segítségével, ellenőrzésével kapcsolatos tevékenység szervezését „elfelejtjük”. A könyv útmutatása, valamint a helyenként előforduló torzulások arra intenek bennünket, hogy e vonatkozásban mind a szemléletben, mind a gyakorlatban gyökeres változást kell elérni. Tovább kell tökéletesíteni a hadtápbiztosítás tervezésével és szervezésével kapcsolatos tevékenységet. Olyan tervezési-, és munkarendet kell kialakítani, amelyben a vezető szervek személyi állományának fele esetenként és egyes szinteken kétharmada, közvetlenül a gyakorlati feladatok végrehajtásával, segítségével és ellenőrzésével tudjon foglalkozni. Ez nagyon jelentős energia és erő amelyek az igénybevitelével nagyon körültekintően kell eljárni, biztosítva azt, hogy ez a tevékenység mindig konkrét feladatokra és tartalomra irányuljon. Általános ellenőrzés és segítés ugyanis nem viszi előbbre az ügyeket.

A következő gondolat amit nagyon érdemesnek tartok arra, hogy e cikk keretei között kiemeljek, azt a szerzőnek nem pontosan idézett következő szavai szemléltetik: a hadtáp olyan terület, amelyen mindig „megéghetsz”, ha a frontparancsnoktól nem kapsz támogatást. Ez véleményem szerint is igaz, a frontra is, meg a zászlóaljra is. Ez olyan fontos életbölcsestégen alapuló gyakorlati útmutatás, mely minden szinten kívánatos, hogy érvényesüljön. Hogyan? És mit kell, hogy jelentsen számunkra? Véleményem szerint a dolog lényege abban van, hogy a PK HTPH-ink, mint vezetők, rendelkezzenek olyan vezetői tulajdonságokkal, amelyek alkalmassá teszik őket arra, hogy a legbonyolultabb helyzetben is képesek legyenek az egyszemélyi parancsnokokat szituációba hozni és érzékeltetni azt, hogy az adott helyzetben, a harc, a hadművelet megvívása szempontjából a hadtápbiztosítás területein, melyek azok a kritikus pontok amelyek parancsnoki segítség nélkül a csapatok harctevékenységeinek kudarcához vezethetnek. Mire van tehát szükség? Arra, hogy a PK HTPH-ek legyenek jó lényegkiválasztók, kezdeményezők, dinamikusak és célratorók, legyenek képesek mindenkor a harctevékenység hadtápbiztosítási rendjének logikus, rövid és meggyőző megfogalmazására, jelentésére.

A hadtáp megszervezésével kapcsolatosan is hasznos és nagyon elgondolkoztató tapasztalatokra érdemes felfigyelni. Ilyen például az „összenyomott rugó” elvének alkalmazása. Ennek a lényege az, hogy a támadó hadművelet megindulásának időszakában a felsőbb tagozatok hadtápszerveit közelítették az arcvonalhoz, nem egyszer a felsőbb tagozatok hadtáp csapatai működési körzetüket egészen az arcvonalig kiterjesztették, pl. közúti komendáns csapatok, az alsóbb tagozatok hasonló szervei pedig tartalékban felkészültek a szétbontakozásra, a feladatok végrehajtására. Ennek az elvnek az alkalmazása a tartaléképzés, az egyes hadtápcsapatok tevékenységi keretei kiterjesztésének, megnövelésének sajátos módja. Van ennek helye napjainkban? Igen van. Néhány vonatkozásában most is alkalmazzuk. Pl. a VKB-ok alkalmazása a sebesültek kiürítésére a lehető leghosszabb ideig, mely a KB-ok tevékenységi körzetének megnövelését eredményezi, vagy pl. az ellenség fő védőövének áttörése esetén a tüzérségi előkészítéshez szükséges lőszer felhalmozása a tüzelőállásban. Van tehát helye ezen elv napjainkban történő alkalmazásának. Feladatunk az, hogy kutassuk az alkalmazás kiszélesítésének lehetőségeit, mert azáltal erősíteni tudjuk a hadtápbiztosítási rendszer életképességét, teljesítőképességét.

A könyv szerzője a hadtáp megszervezés aprónak tűnő, de végső soron kritikus helyzetet előidéző kérdésére mutat rá a következők közreadásával. Az egyik hadművelet folyamán az eü. intézeteket három irányban telepítették. Rövid idő elteltével azt vették észre, hogy az egyik irányban telepített eü. intézetbe kiürített sebesültek száma jóval meghaladta annak kapacitását, a másik kettő pedig szinte üres volt. Kivizsgálták az okát melynek során kiderült, hogy a leterhelt eü. intézet olyan irányban települt ahol jók az utak. A sebesültekkel megrakott visszatérő tehergépkocsi-vezetők ezt érintve a sebesülteket átadták, nem voltak hajlandók azokat a másik két bázisra elszállítani, mivel az esetben képtelenek lettek volna a részükre parancsban meghatározott következő szállítási feladatokat végrehajtani. Úgy gondolom, hogy ez az egyszerű példa nagyszerűen mutatja azt, hogy a hadtápbiztosítás legapróbb kérdéseinek megoldása során nem törhetők a sablonos megoldások.

A csapatok folyamatos és megbízható anyagi biztosításával összefüggően ugyancsak figyelemre méltó néhány intelem. Az egyik a tartalékképzéssel és a szállító eszközök felhasználásával kapcsolatos. A hadtápfőnök tartalék nélkül a „kifejlődő tragédia” tehetetlen szemlélője, hívja fel a szerző a figyelmet. Lényeges és nagyon elgondolkoztató és mindjárt fel is merül, hogy vajon kellő hangsúlyt kap-e ez napjainkban a hadtáp elméletében és gyakorlatában. Félő, hogy nem. Valamikor gyakran hallottunk ezzel kapcsolatos, „gúnyos” megjegyzéseket is. Talán ez is közrejátszott abban, hogy ez így van és határozottabban vetődik fel annak szükségessége, hogy erősítsük az olyan egészséges szemléletet és öntevékeny munkarend kialakítását, amely szinte kötelezővé teszi azt, hogy a különböző hadtáptagozatok állandóan rendelkezzenek tartalékokkal (idő, anyagi, szállító stb.) és egyben lehetetlenné teszi az értelmetlen fölösleges erőt és energiát lekötő „gyűjtögetést”.

E témával függ össze az a tanulságos megjegyzés is amely szerint az egyes tagozatok szállító erőit nem szabad szétosztani az alárendeltek részére. E gondolat értelme nyilvánvaló. Mi az ami aktuálisá teszi számunkra ennek felvetését? Úgy gondolom, ez azzal az egészséges törekvéssel függ össze, hogy az anyagok minél kevesebb átrakás után kerüljenek a csapatokhoz. Ennek kapcsán szinte általánosan elterjedt megoldás a tagozatok kihagyása, a kocsi cserés

megoldás stb. Ezek a megoldások azonban sok veszélyt is hordanak magukban, mégpedig elsősorban azt, hogy az előjárótól szállító eszközökkel együtt átvett szállítmány útja ellenőrizhetetlen, és ezáltal bizonytalan, hogy a szállító eszközök mikor térnek vissza. Ennek a módszernek az alkalmazása szigorú rendszabályok bevezetését és azok maradéktalan betartását követeli, mert ellenkező esetben egy jó módszer káros kihatással járhat.

Szintén megszívlelendő az a gondolatsor, amely az anyagi eszközökkel való takarékoság szükségességét mutatja be. Ennek során hangsúlyozott szerepet kapott az üzemanyaggal való takarékoság szükségessége. A NHH óta eltelt évtizedek alatt a hadseregek felszerelésében általánossá vált a legkorszerűbb, nagy teljesítményű és üzemanyagfogyasztású technikai eszközök jelenléte. Ez a NHH időszakához viszonyítva a technikai eszközök többszörösre történő növekedését jelenti. Ha az üzemanyagokkal való takarékoság akkor fontos volt, akkor nagyon könnyű elképzelni mennyire fontos napjainkban, amikor egy összefgyveremi HDS napi hajtóanyag szükséglete meghaladhatja a 2000 t-t.

Ennek szükségességét indokolja az a tény is, hogy napjainkban az energiával és energia hordozókkal való takarékoság fontossága jóval meghaladja a hadsereg kereteit népgazdasági, sőt nemzetközi jelentőségűvé vált.

A háország nem „feneketlen hordó”. Ezért az anyagi javak takarékos felhasználása elsődendő feladat, s ezen túlmenően a háország tehermentesítése, a csapatok folyamatos hadtápbiztosítása szempontjából alapvető fontossággal bír a hadszíntéren levő lehetőségek – anyagok termelő, javító, szolgáltató kapacitások – maximális igénybevétele. Különösen fontos a technikai eszközök tömeges jelenléte időszakában a javító helyreállító kapacitás felderítése és teljes körű aktivizálása a sérült technika helyreállítása érdekében. Ennek biztosítása céljából fontos volna az olyan anyag és eszköz „nélküli” szervezetek létrehozása, amelyek megfelelő felkészülés után képesek arra, hogy a meghatározott javító kapacitást gyorsan mobilizálják és biztosítsák annak maximális hatékonysággal való működését. Úgy vélem, hogy ezzel a gondolattal érdemes már az összefgyvernemi HDS szintjén is foglalkozni.

A takarékoság és a helyszíni eszközök igénybevételével kapcsolatosan mutat rá a szerző arra, hogy e vonatkozásban a legnagyobb gondjuk az volt, hogy nem rendelkeztek az adott területre vonatkozóan a szükséges gazdasági ismeretekkel. Nagyon figyelemre méltó intelem számunkra és aktuális különösen ha azt figyelembe vesszük, hogy néhány éve még elég általános volt az a vélemény, hogy a helyszíni eszközök igénybevételére atomháború esetén nagyon kicsi a valószínűség. A valószínű harcszintér gazdasági helyzetének tanulmányozására több féle mód és lehetőség kínálkozik. Ezek közül kiemelném annak a fontosságát és szükségességét, hogy a legalapvetőbb kérdésekre vonatkozóan valósítsuk meg a központból kiinduló tájékoztatók kiadását, évente egy, esetleg kettő alkalommal.

Nem kevésbé hasznos és tanulságos az a felvetés is, hogy mikor tekinthető a hadművelet befejezettnek; akkor-e, ha a hadművelet elérte a célját és a raktárak üresek, vagy akkor, ha a hadművelet a célját elérte és a hadtápa szükséges anyagtartalékokat létrehozta? A szerző a kérdés második fele mellett foglal állást és kihangsúlyozza, hogy a hadművelet csak akkor tekinthető befejezettnek, ha az elfogyasztott, megsemmisült készleteket pótolták és ezzel anyagi-technikai oldalról a következő hadművelet feltételeit is megteremtették. Most amikor uralkodó az a nézet, hogy a hadműveletek, harcok egymásba foly-

nak, a hadműveletek szünet nélkül folytatódnak ez a kérdés különösen fontos, és ezt csak úgy lehet biztosítani, ha a hadművelet tervezésének időszakában kidolgozzuk azokat a rendszabályokat amelyek lehetővé teszik az anyagi készletek tervszerű feltöltését és gondoskodnak azok következetes végrehajtásáról.

A könyv elolvasása és annak a munkának az érzékeltetése amelyet a hadtáp végzett az NHH folyamán, jól szemléltetik, hogy a hadtápbiztosítás mint fogalom milyen tág, sokoldalú, és szemlélteti azt is, hogy mennyi mindennel kell az életben foglalkozni, olyannal, amit egyetlen katonai iskolában sem tanítanak. A csapatok hadtápbiztosításával szorosan összefüggő feladatokon túlmenően ilyenek pl.: a felszabadult területeken az ipari termelés beindításának segítése, a mezőgazdasági munkák elvégzésében való közreműködés, a felszabadított területek lakossági elm., eu. ellátásában való közreműködés, a feltétel nélküli fegyverletételről szóló egyezmény aláírása hadtáp feltételeinek a megteremtése stb.

Befejezésül annak a meggyőződésnek adok kifejezést, hogy e néhány gondolat kiragadása részben megerősíti eddigi törekvéseink helyességét, részben ösztönöz a sablonmentes gondolkodásra, kezdeményező tevékenységre, és felkelti az érdeklődést a „Főirányban” c., rövidesen magyarul is megjelenő könyv iránt, melyet csak a legjobb szívvvel tudok ajánlani valamennyi olvasónak.